

RIIGIKOGU

8. istungjärk. **Protokoll nr. 151 (9).**

1922. a.

Sisu: 1. Päewakorra muutmine. — 2. Riigikogu juhatause teadaandmine komisjonidesse antud seaduseelnõude kohta. — 3. Perekonnaseisu seadus — II lugemisel. — 4. Perekonnaseisu seaduse maksmapanemise seadus — II lugemisel. — 5. Abieluseadus — II lugemisel. — 6. Abieluasjade kohtupidamise kord — II lugemisel. — 7. Abieluseaduse ja abieluasjade kohtupidamise korra maksmapanemise seadus — II lugemisel. — 8. Awalikkude keskkoolide seadus — II lugemisel.

Riigikogu koosolek 28. septembril 1922. a. kell 5 p. 1.

Kokku on tulnud 72 Riigikogu liiget.

Koosolekut juhatab abiesimees **K. Wirma**.

Sekretääri kohal abisekretäär **J. Bergman**.

Walitsuse looshis: põllutööminister **B. Rostfeldt**, töö-hoolekandeminister **Chr. Kaarna**, haridusminister **H. Bauer**, sise-minister **K. Einbund**.

Koosolek algab kell 5.20 min.

1. Päewakorra muutmine. Juhataja **K. Wirma**: Awan Riigikogu koosoleku. Päewakord on Riigikogu liigetele kätte saadetud. Päewakorra kohta on sõna rkl. Annusson'il.

J. Annusson (töer.): Esimeseks päewakorra-punktiks on awalikkude keskkoolide seadus. Sellest seadusest anti komisjoni §§ 18 ja 19. Nende paragrahwide otsustamisest oleneb § 20-da kui ka järgmiste paragrahwide sisu. Mina arundjana wõiksin nõuda selle eelnõu komisjoni tagasiandmist, kuid ma ei tahaks seda mitte teha, sest peale selle osa on weel 4. ja 5. ning üldse järgnewad osad, mida wõiks läbi kaaluda ja otsustada, sellepärast teeksin ma niisuguse ettepaneku, et päewakorda muudetak, ning awalikkude keskkoolide seadus päewakorra wiimaseks punktiks paigutatakse, kuna teised punktid niisuguses korras jääks, nagu nad üles wõetud on. Sellega saaks siis Riigikogu, kui aega üle jääks, eelnõu teiste osade arutamisele asuda. Kui aga aega ei peaks jätkuma, siis on homme haridus-komisjoni koosolek, kus nimetatud paragrahwide kohta seisukohta wõtta saaks, nii et homme wõiks nende küsimuste otsustamise juurde täiesti järjekindlalt üle minna.

Juhataja **K. Wirma**: Enam ettepanekuid päewakorra muutmise kohta ei tehta. Asun hääletamisele. (Hääletatakse.) Sellega on see ettepanek nähtawa enamusega wastu wõetud. Enne kui päewakorra juurde minna, kannab sekretäär ette, misugused seaduseelnõud on Riigikogu juhatause poolt komisjonidesse antud.

2. Teadaandmine komisjonidesse antud seaduseelnõude kohta. Abisekretäär **J. Bergman** (loeb): Seaduseelnõu terwishoiu peawalitsuse ülewiiamise kohta töö- ja

hoolekandeministeeriumi alla — antud üldisesse komisjoni ja Eesti wabariigi 1922 a. lisakulude eelarwe nr. 2 — antud rahaasjanduse komisjoni.

Juhataja **K. Wirma**: Riigikogu läheb I päewakorra-punkti juurde.

Sõna seaduse arutamise korra kohta on rkl. Strandman'il.

3. Perekonnaseisu seadus — II lugemisel. **O. Strandman** (töer.): Riigikogu on käesolewa seaduse I lugemisel wastu wõtnud ja

nüüd järgneks tema teine lugemine, see on — üksikute paragrahwide kaupa wastuwõtmine. Wahepeal on aga selgunud, et Riigikogu rühmades on walitsemas waade, mis selles mõttes — kelle peale panna registreerimise kohustus — praegusest kawast lahku läheb. Kui parandusi tegema hakata, siis tuleks selles seaduses suur hulk paragrahwe muuta, mida väga raske läbi wiia on. Peale selle leiab poolehoidmist mõte, et surnute ja sündinute registreerimine peaks maksuta sündima. Kõike seda arwesse wõttes teen ettepaneku perekonnaseisu seaduseelnõu päewakorrast ära wõtta ja anda üldisesse komisjoni, ning sellele komisjonile ülesandeks teha seda seadust I ja II lugemise wahel läbi waadata.

Juhataja **K. Wirma**: Selle ettepaneku kohta on sõna rkl. Palwadre'l.

A. Palwadre (sd.): Ma ei tahaks selle ettepaneku vastu sisuliselt waielda. Loomulik on, et neid parandusi, millest härra Strandman rääkis, koosolekul teha mitte ei saa. Kui tuleb ilmsiks, et enamus soovib registreerimise ametkonda ümber luua, siis oleks wastawaid parandusi väga raske kohe esitada ning neid kaaluda, sest see kutsuks wälja terwe süsteemi muutmise. Iseenesest ei ole see põhimõtte, waid otstarbekohasuse ja odawuse küsimus, kes peab registreerima — omawalitsuse asutused, wõi iseäraline ametkond. Arwesse wõttes, et see seadus rutuline on, ning tema elluwimiseks tarwis hulk eeltöid teha, oleks väga soowitaw, kui üldisele komisjonile saaks tähtaeg määratud, nii et meie ka seda seadust saaksime enne eelarwe arutamist vastu wõtta. Ma täiendaksin rkl. Strandman'i ettepanekut ning panen ette üldisele komisjonile määrata seitsmepäewane tähtaeg.

Juhataja **K. Wirma**: Sõnasoowijaid selle küsimuse kohta ei ole. On tehtud ettepanek rkl. Strandman'i poolt, et perekonnaseisu seaduseelnõu päewakorrast ära wõtta ja teda I ja II lugemise wahel üldisesse komisjoni anda. Siis on tehtud selle ettepaneku juurde täiendus rkl. Palwadre poolt — üldisele komisjonile määrata seitsmepäewane tähtaeg. Asun hääletamisele. Esite panen hääletamisele ettepaneku, seda seaduseelnõu päewakorrast ära wõtta. (Hääletatakse.) Sellega on see ettepanek nähtawa enamusega vastu wõetud. Nüüd panen hääletamisele ettepaneku, et käesolew seaduseelnõu saaks I ja II lugemise wahel üldisesse komisjoni antud. (Hääletatakse.) Sellega on see ettepanek nähtawa enamusega vastu wõetud. Nüüd tuleb hääletamisele ettepanek, et komisjonile seitsmepäewane tähtaeg määrata. (Hääletatakse.) Wähemus on vastu. Sellega on see ettepanek vastu wõetud. (Hüüded: Palume ära lugeda.) Soowitakse häälte äralugemist. (Loetakse hääli.) Ettepanek on saanud poolt 24 häält ja vastu 26, seega tagasi lükatud.

Riigikogu läheb järgmise päewakorrak punkti juurde.

(O. Strandman (töer.): Palun sõna korra kohta.) Selle kohta on sõna kõige pealt aruandjal Kalbus'el.

4. Perekonnaseisu seaduse maksmapanemise seadus — II lugemisel. Üldise komisjoni aruandja **T. Kalbus**: Perekonnaseisu seaduse maksmapanemise seadus on ühenduses seaduseelnõuga, mis Riigikogu praegu otsustas komisjoni tagasi anda, sellepärast teeksin mina ettepaneku ka seda seadust esimese ja teise lugemise wahel üldisesse komisjoni tagasi anda. Kui aruandjal, mul wist seda õigust niisugust ettepanekut teha ei ole.

Juhataja **K. Wirma**: On ettepanek tehtud käesolewat päewakorrak punkti ära jätta ja teda esimese ja teise lugemise waheajal üldisesse komisjoni anda. Selle ettepaneku kohta sõnasoowijaid ei ole, siis asun hääletamisele. (Hääletatakse.) Ettepanek on nähtawa enamusega vastu wõetud.

Riigikogu läheb järgmise päewakorrak punkti juurde.

5. Abieluseadus — II lugemisel. Üldise komisjoni aruandja **T. Kalbus** (loeb): Abieluseadus.

Juhataja **K. Wirma**: (Hääletatakse.) Pealkiri on nähtawa enamusega vastu wõetud.

Aruandja **T. Kalbus** (loeb): § 1. Käesolewale seadusele alluwad kõik Eestis elutsewad isikud, usu peale waatamata, samuti ka Eesti kodanikud wäljamaal.

Juhataja **K. Wirma**: (Hääletatakse.) § 1 on nähtawa enamusega vastu wõetud.

Aruandja **T. Kalbus** (loeb): I jagu. A. Abielluastumise üldised eeltinngimised. § 2. Abiellu astuda wõiwad meesterahwad, kes kaheksateistkümmend ja naisterahwad, kes kuusteistkümmend aastat wanaks on saanud.

A. Ostra (sd.): Teen ettepaneku selles paragrahwis tõsta abielluastujate wanadust ja panna 18 aasta asemel 20 aastat meesterahwastele ja 16 aasta asemel 18 aastat naisterahwastele. Kui küpsed on füüsiliselt 18-aastased meesterahwad ja 16-aastased naisterah-

wad abielluastumiseks, ei tea ma mitte ja see olgu arstide otsustada, kuid ma leian igatahes, et ses wanuses inimesed waimliselt ja hingeliselt niiwõrd küpsed ei ole, et nad suudaksid niiwõrd tähtsat sammu tõsiselt järele kaaluda. Kui meie tahame, et abielud enam-wähem püsiwad oleks, siis peame küll selle poolt olema, et wanadust tõsta.

Juhataja K. Wirma: Lõpusõna on aruandjal.

Aruandja T. Kalbus: Üldine komisjon kaalus ka seda asja ja niisugune ettepanek sai tagasi lükatud sellepärast, et senni ajani on see wanadus meil kaua aega maksmas olnud ja ei ole niisugust põhjust olnud selle muutmiseks. Üldise komisjoni nimel ei saa ma tehtud ettepanekuga ühineda.

Juhataja K. Wirma: On ettepanek tehtud käesolewas paragrahwis „18“ asemel wõtta „kakskümmend“ ja „16“ asemel wõtta „kaheksateistkümmend“. (Hääletatakse.) Enamus on wastu, seega on see parandus tagasi lükatud. Panen § 2 hääletamisele. (Hääletatakse.) 4 häält on wastu. § 2 on wastu wõetud.

Aruandja T. Kalbus (loeb): § 3. Abielu on keelatud: alanewate ja ülenewate sugulaste wahel; täis- ning poolwendade ning -õdede wahel; onu ja tema wenna- wõi õetütre wahel; tädi ja tema wenna- wõi õepoja wahel; — waatamata selle peale, kas see sugulane on tekkinud abielust, wõi väljaspool abielu; samuti ka wõõrasisa ja -tütre ning wõõrasema ja -poja wahel.

Juhataja K. Wirma: (Hääletatakse.) § 3 on nähtawa enamusega wastu wõetud.

Aruandja T. Kalbus (loeb): § 4. Abiellu astuda ei wõi nõdra- ja hullumeelsed, külgehakkawaid suguhaigusi põdewad, lange- ja pidalitõbised ja üldse isikud, kes oma teo iseloomust ja tähendusest ei suuda aru saada ehk oma tegewust juhtida.

J. Luiga (tõer.): See paragrahw puudutab haiguslist külge abieluseaduses. Siin on kahte seltsi haigust lahus rühmitatud, esimene liik on waimuhaigused, nõdra- ja hullumeelsus, teine liik külgehakkawad haigused, nende hulgas suguhaigused. Selle paragrahwi redaktsioon

läheb tuntawalt lahku walitsuse ettepanekust. Wiimases ei leidu suguhaigust mitte selles tähenduses, nagu ta siin on üles wõetud. Üldise komisjoni poolt suguhaiguste sissetoomine siia paragrahwi muudab täiesti selle sisu. Siin kõneldakse esiteks, et abiellu ei wõi astuda waimuhaiged, siis külgehakkawat suguhaigust põdejad ja siis lõpuks need, kes üldse oma teost aru ei suuda anda. Wiimased kuulwad ju kah waimuhaigete hulka ja mitte külgehakkawate haiguste hulka, sellepärast wõiks paragrahwi lõpus seda välja jätta ehk ümber paigutada, sest nad ei kuulu suguhaigete hulka, kes wäga hästi wõiwad oma teost aru saada. Tahtsin peaausjalikult peatada siin suguhaigete küsimuse juures, nagu ta siin paragrahwis on ette kantud. See nõuab seadusandliselt hoopis teistsugust käsitust ja selle redaktsiooni järele on sellest mõistest raske aru saada, mis sellega on tahetud öelda. Nüüd on aga lugu nii, et siifilis on haigus, mille kohta arstiteadusliselt kindlasti ei ole öeldud, et ta täiesti väljaparandataw on. Jääb see paragrahw niiviisi sisse, siis on nendelt, kes kord on siifilist põdenud, wõimalus wõetud abielusse astuda. Niisama on teiste suguhaigustega lugu. Seda raskemaks läheb see paragrahw, et abieluseaduse § 12 põhjal loetakse need abielud, kus üks pool suguhaigust põeb, tühiseks. Nüüd wõib nii tulla, et mees on saanud suguhaiguse, kuid ta abikaasa ei taha temaga lahku minna, kui mees enmast rawitseb ja haigusest lahti wõib saada. Faktiliselt on sellega kõik abielud saanud lahutatawaks, sest kui üks pool tahab lahku minna, siis on küllalt infitseerida ja ükski seadus ei sunni teda abielus olema.

Siis saab ka weel keegi kolmas abielu tühistada, kui ta kindlaks teeb, et ühel poolel on suguhaigus olnud sel ajal, kui tema abielusse astus, olgugi, et teine abikaas sellest sugugi ei hooli — ta toob prokurööri ette, et temal on haigus olnud sel ajal, kui nemad abielus wiibisid ja sellest on jälle küllalt, et see abielu tunnistatakse tühjaks. Minu arwates on just selle läbi siin paragrahwis mõndagi wäärnähtust selle haiguse puhul sisse tulnud, et see paragrahw ei ole terwishoiu peawalitsuses arutada olnud, kus eriteadlased wõiksid arwamist awaldada. Minu ettepanek on abieluseaduse § 4 tagasi anda üldisesse komisjoni läbiwaatamiseks, kuhu wõiksid kutsutud saada eriteadlased.

Juhataja K. Wirma: Lõpusõna on aruandjal.

Aruandja T. Kalbus: See on tõsi, et walitsuse poolt esitatud eelnõus ei olnud mitte sisse wõetud nende põhjuste hulka, mis keelaks abiellu astumast, suguhaigused, langetõbi ja pidalitõbi. Need parandused said wastu wõetud wastate ettepanekute põhjal ja nimelt sellest põhimõttest wälja minnes, et meie rahwas mitte ei kõduneks, waid et ta wõiks kaswada. Üldise komisjoni arwamine oli, et need põhjused, mis siin on tähendatud, on rahwa tõuterwendamiseks wäga tähtsad, sest nad puudutawad inimese terwishoidu ja järeltulewat sugu. Mis spetsialistide kutsumisesse puutub, siis tähendan niipalju, et walitsuse esitajad tõendasid, et need põhjused wõiksid wastu wõetud saada.

Juhataja K. Wirma: Riigikogu liikme Luiga poolt on ettepanek tehtud § 4 üldisesse komisjoni tagasi anda. (Hääletatakse.) Sellega on see ettepanek nähtawa enamusega wastu wõetud.

Aruandja T. Kalbus (loeb): § 5. Keegi ei wõi uude abiellu astuda enne, kui tema sennine abielu ei ole lõppenud abikaasa surma tõttu wõi seadusjõus astunud kohtuotsuse läbi.

Juhataja K. Wirma: (Hääletatakse.) § 5 on nähtawa enamusega wastu wõetud.

Aruandja T. Kalbus (loeb): § 6. Keelatud on abielu adoptiiv-wanemate ja laste wahel nii kaua, kui kestab adoptioon.

Juhataja K. Wirma: (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on § 6 wastu wõetud.

Aruandja T. Kalbus (loeb): § 7. Lesk ehk lahutatud naine ei wõi uude abiellu astuda enne, kui wana abielu lõppemisest on kümme kuud mööda läinud.

Märkus: Enne seda tähtaega lubatakse neile abiellu astuda: a) kui nad sünnitawad enne seda tähtaega; b) kui nad vähemalt nelja kuu pärast peale esimese abielu lõppu ette näitawad riigi ehk omawalitsuse teenistuses olewa arsti tunnistuse selle üle, et nad ei ole raskejalgsed; d) kui uuesti abiellu astuwad üksteisest lahutatud abikaasad.

A. Schulbach (töer.): Selle paragrahwi märkus tarwitab redaktsiooniliselt paari parandust. Punkt b nõuab: „kui nad vähemalt nelja kuu pärast peale eelmise abielu lõppu ette näitawad riigi ehk omawalitsuse jne.“ Sõna „wähemalt“ ei ütle mitte ära, kas see neli kuud on wiimane tähtaeg wõi esimene tähtaeg, kas selle tunnistuse ettenäitamise tähtaeg nelja kuu pärast peale eelmise abielu lõppu algab wõi lõpeb. Komisjoni aruandja seletuse järele on see tähtaeg — neli kuud eelmise abielu lõpust — esimene tähtaeg. Sellepärast peaks sõna „wähemalt“ asemel olema „waremalt“ ehk „mitte warem kui“ nelja kuu pärast, siis oleks mõiste päris selge.

Punkt d all räägitakse: kui uuesti abiellu astuwad üksteisest lahutatud abikaasad. Arwatud on nähtawasti seda juhtumist, kui nad olid üksteisest lahutatud eelmisest abielust, sest nad wõisid olla ammuagi lahutatud ja waheajal juba teiste isikutega abielus olla. On kahtlemata, et käesolew seaduspunkt käib lahutatud abikaasade kohta ainult siis, kui nad on üksteisest lahutatud eelmisest abielust. Sellepärast panen ette punkt d lugeda järgmiselt: „kui uuesti abiellu astuwad üksteisega eelmisest abielust lahutatud abikaasad.“

Juhataja K. Wirma: Lõpusõna on aruandjal.

Aruandja T. Kalbus: Et need puhtredaktsioonilised parandused on, siis ühinen nendega.

Juhataja K. Wirma: Et lahus hääletamist ei nõuta, aruandja parandustega ühinenud on, siis panen § 7-da ühes tehtud parandustega hääletamisele. (Hääletatakse.) § 7 on nähtawa enamusega wastu wõetud.

Aruandja T. Kalbus (loeb): § 8. Wanemate wõimu all olewad alaealised lapsed ei wõi abiellu astuda ilma wanemate nõusolekuta.

On üks wanematest teadmata äraolekul, ilma wanema õiguseta, mõistuse kaotanud, wõi üldse seesuguses olekus, kus ta oma tahtmist ei saa awaldada, siis jätkub ühe wanema nõusolekust. Keelduwad wanemad wõi üks neist oma nõusolekust ilma mõjuwa põhjusega, siis wõib alaealise kaebtuse peale luba anda abielluastumiseks wastaw kohus.

O. Strandman (töer.): Minu käes olewas eksemplaaris on nii halb trükk, et ma õieti aru ei saa. Aga mul näib selle paragrahwi teise lõike esimene lause väga segane olevat: kas ei tuleks iga üksiku kõrwallause ees komma asemel „wõi“ ütelda? Igatahes palun komisjoni aruandjat selgitada, kuidas selle redaktsiooniga lugu on.

Juhataja K. Wirma: Komisjoni aruandjal on täiendawaks seletamiseks sõna.

Aruandja T. Kalbus: Ma arwan, et see redaktsioon on täiesti õige. On ainult kaks wõimalust: Kas iga kahe nende lausete wahel panna „wõi“, wõi jälle komma ja ainult wiimaste kahe wahel „wõi“ ja nii ka käesolewas tekstis on — eelmised laused on lahutatud kommadega ja wiimase ees on „wõi“.

Juhataja K. Wirma: (Hääletatakse.) § 8 on nähtawa enamusega wastu wõetud.

Aruandja T. Kalbus (loeb): § 9. Eestkoste all olew alaealine ei wõi ilma eestkostja nõusolekuta abiellu astuda. Eestkostja wõib aga loaandmisest keelduda ainult siis, kui isik, kellega tema eestkostealne soowib abiellu astuda, on mõistetud kinnipidamisele wangiroodus ehk parandusmajas wõi mõnele raskemale karistusele, samuti ka kinnipidamisele wangimajas, warguse, kelmuse, wõõra wara omandamise ehk raiskamise eest; on andunud joomahimule, kõlwatule elule, pillamisele wõi muile jämedaile pahedele; kui abiellu astuda tahtjate wahel on liiga suur wahe wanaduse suhtes. Keeldumise puhul ilma mõjuwa põhjusega wõib alaealise kaebtuse peale luba anda abielluastumiseks wastaw kohus.

Eestkostja wõi tema lapsed wõiwad abiellu astuda isikutega, kes tema eestkostmise all on, ainult wastawa kohtu loaga.

Juhataja K. Wirma: (Hääletatakse.) § 9 on nähtawa enamusega wastu wõetud.

Aruandja T. Kalbus (loeb):

B. Wäljamaal sõlmitud abielud.

§ 10. Abielud, mis sõlmitud wäljamaal Eesti kodanikkude ja wäljamaalaste wahel sõlmimise kohal makswa seaduslise

korra järele, loetakse Eestis makswaks, kui nad wastawad käesolewa seaduse §§ 2—5 nõuetele.

Juhataja K. Wirma: (Hääletatakse.) § 10 on nähtawa enamusega wastu wõetud.

Aruandja T. Kalbus (loeb):

D. Wäljamaalaste abielude sõlmimine Eestis.

§ 11. Wäljamaalaste abielud, mis Eesti registreerimise asutustes sõlmitakse, peawad sisuliselt wastama mõlema abikaasa kodumaa materjaal-seaduse, samuti ka käesolewa seaduse §§ 2—5 nõuetele.

Juhataja K. Wirma: (Hääletatakse.) § 11 on nähtawa enamusega wastu wõetud.

Aruandja T. Kalbus (loeb):

II jagu.

A. Abielu makswusetus.

a) Tühised abielud.

§ 12. Abielu loetakse makswusetaks:

1) kui mõlemad abikaasad wõi üks neist ei olnud abielluastumise ajaks käesolewa seaduse § 2 ettenähtud aastaid wanaks saanud.

Erandina tuleb seesugune abielu makswaks lugeda, kui naine on sellest abielust raskejalgseks jäänud, wõi kui mõlemad abikaasad enne abielu tühistamise asja otsustamist kohtus jõudsid abielulisesse täiesse;

2) kui abikaasad on neis sugulus- wõi hõimlusastmetes, mis käesolewa seaduse järele (§ 3) takistab abielluastumist;

3) kui mõlemad abikaasad ehk üks neist oli abielusõlmimise ajal nõdra- wõi hullumeelne, lange- wõi pidalitõbine, põdes külgehakkawat suguhaigust wõi kui abielluastuja mõne muu kestwa põhjuse tõttu oma teo iseloomust ja tähendusest ei suutnud aru saada ehk oma tegewust juhtida (§ 4);

4) kui mõlemad abikaasad ehk üks neist oli abielluastumise ajal juba teises abielus (§ 5).

J. Luiga (töer.): Et see paragrahw neidsamu wäärnähtusi sisaldab, mis § 4-ski ja et ta igatahes kokku kõlastada tuleb nende muudatustega, mis üldine komisjon § 4-da juures ette wõtab, siis

teen ettepaneku ka seda paragrahwi komisjoni tagasi anda.

Juhataja K. Wirma: Lõpusõna on aruandjal.

Aruandja T. Kalbus: Ühinen selle ettepanekuga.

Juhataja K. Wirma: Et aruandja rkl. Luiga ettepanekuga ühinenud on, siis läheb § 12 ilma hääletamata komisjoni tagasi.

Aruandja T. Kalbus (loeb): § 13. Abielu tühistamise asjad kohtus algatatakse prokurööri ettepanekul ehk asjastuhwitatud eraisikute palwel.

Abielu lõpetamise korral, olgu surma tõttu wõi mõnel muul teel, wõib abielu tühistamise asi kohtus algatatud wõi edasi aetud saada ainult asjastuhwitatud eraisikute palwel.

Sennikaua, kui mõlemad abikaasad elus, ei wõi kohtutoimetuses olew tühistamise asi asjastuhwitatud eraisiku palwel ära lõpetatud saada, kuigi see asi tema poolt algatuse sai.

Juhataja K. Wirma: (Hääletatakse.) § 13 on nähtawa enamusega wastu wõetud.

Aruandja T. Kalbus: (loeb):

b) Waieldatawad abielud.

§ 14. Abikaasal on õigus nõuda abielu makswusetaks tunnistamist 1) kui tema abielusõlmimise ajal mõne ajutise põhjuse tõttu oma teo iseloomust ja tähendusest ei suutnud aru saada ehk oma tegewust juhtida;

2) kui tema eksituse tõttu abiellu on astunud, olgu et ta ei soowinud üldse abiellu astuda ehk et ta ei soowinud abiellu astuda selle isikuga;

3) kui teda tõukas abiellu astuma eksituses olemine teise abikaasa niisuguste omaduste suhtes, millede puudumisel ei saa oletada, et ta selle abikaasaga wõiks abielulist ühiselu elada;

4) kui abikaasa teda abielluastumisele on awatlenud wale teadetega wõi tõe warjamisega selle kohta, kes ta on, wõi olude kohta endisest elust, mis nõudjate poolt oleksid tagasi hoidnud abiellu astumast;

5) kui teda sunniti nõusolekut awaldama abielluastumiseks läheda ja tõsise hädaohuga, millega ähwardati tema ehk tema lähedal seiswa isiku elu, terwist wõi au.

Juhataja K. Wirma: (Hääletatakse.) Paragrahw 14 on nähtawa enamusega wastu wõetud.

Aruandja T. Kalbus: (loeb): § 15. Eelmises (14) paragrahwis ettenähtud nõudmise õigus kustub kuue kuu jooksul, arwates nõudmise põhjuse nõudjale teatawaks saamise ehk ähwardawa hädaohu lõppemise ajast, igatahes aga wiie aasta jooksul, arwates abielluastumise ajast.

Juhataja K. Wirma: (Hääletatakse.) § 15 on nähtawa enamusega wastu wõetud.

Aruandja T. Kalbus: (loeb): § 16. Pärijatel on õigus nende pärandaja poolt § 14 põhjal alustatud abielu makswusetuks tunnistamise asja edasi ajada.

Juhataja K. Wirma: (Hääletatakse.) § 16 on nähtawa enamusega wastu wõetud.

Aruandja T. Kalbus: (loeb):

d) Abielu makswusetuse tagajärjed.

§ 17. Abielu makswusetuse tagajärjed (§§ 12—16) korraldatakse makswa tsiwiilseaduse järele.

Juhataja K. Wirma: (Hääletatakse.) § 17 on nähtawa enamusega wastu wõetud.

Aruandja T. Kalbus: (loeb): § 18. Abielu makswusetaks tunnistamise puhul saab naine selle perekonnanime tagasi, mis temal oli enne sellesse abiellu astumist.

Juhataja K. Wirma: (Hääletatakse.) § 18 on nähtawa enamusega wastu wõetud.

Aruandja T. Kalbus: (loeb): § 19. Ühel ajal abielu makswusetuks tunnistamisega korraldab kohus ka laste saatuse, ära määrates, kumba abikaasa juurde nad jääwad; selle juures wõtab kohus arwesse abikaasade omawahelist kokkulepet, kui see saawutatud, kuid peab silmas siiski ainult laste huwisid ja paneb wõimalikult tähele ka laste eneste soowe, kui nad on juba meelemõistuslikes eas.

Juhataja K. Wirma: (Hääletatakse.) § 19 on nähtawa enamusega wastu wõetud.

Aruandja T. Kalbus: (loeb): e) Seadusest kõrwalkaldumised, milledele ei järgne abielu makswusetus.

§ 20. Wormiliste nõuete rikkumist, mis wastawa registreerimise asutuse poolt abielusõlmimise juures tehtud, ei loeta abielu maksusetaks tunnistamise põhjuseks.

Juhataja K. Wirma: (Hääletatakse.) § 20 on nähtawa enamusega wastu wõetud.

Aruandja T. Kalbus: (loeb):

D. Abielu lahutamine.

a) Lahutamise põhjused.

§ 21. Kui üks abikaasadest on abielu rikkunud, siis on teisel abikaasal õigus abielu lahutamist nõuda.

See õigus kustub kuue kuu jooksul, arwates sellest ajast, mil nõudjale abielurikkumine teatawaks sai, igatahes aga wiie aasta jooksul, arwates abielurikkumise ajast.

Abikaasal ei ole õigust lahutamist nõuda, kui see abielurikkumine sündis tema nõusolekul, ehk kui ta rikkujale andeks andis.

Samadel põhjustel ja tähtaegadel wõib lahutamist nõuda ka abikaasa, kes pärast abielluastumist teada saab, et teine abikaasa on enne abielluastumist, kuid pärast nende kihlust, olnud kellegi teisega sugulises ühenduses.

A. Ostra (sd.): Teen ettepaneku selle paragrahwi lõppu wälja jätta, alates sõnadest „ehk kui ta rikkujale andeks andis“. See lause, „kui ta rikkujale andeks andis“ on minu arwates otstarbekohatu. Tihti antakse andeksandmise juures lubadusi, et haawawad nähtused enam ei kordu, kuid neid lubadusi ei täideta mitte, ja teisel poolel, kannatajal, on wõimatu... (W a h e l h ü ü d e d.) Wabandage, lubage... teisel poolel on wõimatu uusi tunnistusi saada, mis kohtu ees maksawad. Härra Luiga tähendab, et „Kui lubadusi täidetakse...“ Juba see asjaolu, et abikaasa kohtusse kaebab, tähendab, et ta ei ole mitte andeks andnud. Wõib olla teine pool mõnede lubaduste ja meelitustega sai andeksandmise, kuid kui ta pärast seda ei pidanud, kahjatakse tihti andeksandja. Nii, et siiski ei ole mõtet, silmapilkselt andeksandmisele põhjendades, wõimalust ära wõtta ettenähtud eksimiste puhul lahutust saada. Eriti on see aga just tähtis töölisteperekondades, kus abikaasad tihti on sunnitud ühes toas elama ja ka ühes asuwad, senni kui kohus otsuse teeb. Seal

ei ole arutihti hea läbisaamine andeksandmisena mõeldud. Inimesed on sunnitud ühes elama ja peawad ka sellepärast mingisuguse tüli ta kooselamise wõimaluse leidma. Eriti Saksamaal nõudsid abieluseaduse arutustel tööliste naised andeksandmise mahakustutamist, sest et see nendele lahutuse nõudmise wäga raskeks teeb. Nad on mehega ühes toas sunnitud elama ja sellepärast wõiks terwe rida asjaolusid ette toodud saada, mis tõendama näiwad, nagu oleks naine juba andeks andnud oma mehele, kuna see ainult teatawast kooselamise moodusest tingitud, sest et ometi ei taha kassi-koera wiisil mehega ühes toas elada. See oli esimese osa kohta. Teise osa, see on paragrahwi lõpu, peaks sellepärast wälja jätma, et mõtet ei ole abielulahutamise süüna ühele poolele otsida sündmusi, mis olid enne abielluastumist. Seal oli tihtipeale üks pool kaua kahelnud, enne abielluastumist teatawa poolega. Ja kui teine pool seda teadis ja lahutussüüna pärast neid asjaolusid ära kasutab, siis on see ülekohtus esimese wastu. Arwan, et õiglasem oleks, kui neid sündmusi mitte süüdistustena abielulahutamise juures arwesse ei wõetaks. On ju pealegi terwe rida teisi wõimalusi lahutust saada ja sellepärast ei oleks ka sel lahutamise põhjusel erilist tähtsust.

Juhataja K. Wirma: Lõpusõna on aruandjal.

Aruandja T. Kalbus: Mina ei saa nende ettepanekutega komisjoni nimel mitte ühineda, sellepärast, et andeksandmine on teatud kokkulepe. On aga kokkulepe sündinud, siis ei wõi jälle ühe poole nõudmisel see kokkulepe rikutud saada. Kui nüüd see abikaasa, kellele andeks anti, uuesti abielu rikkus, siis on see uus abielurikkumine kohtuprotsessi aluseks. Samuti ei saa ka teise ettepanekuga ühineda, sellepärast et siin ei ole mitte wõetud üldse inimese eluwiisi enne abielluastumist, waid kuidas ta elas peale kihlust kunni abielluastumiseni. Tähendab, kui ta oli kihlatud, siis olid tal kohustused teise poole wastu. Sellepärast ei saa ma selle ettepanekuga ühineda.

Juhataja K. Wirma: Ettepanek on tehtud § 21-se kolmanda lõike lõpust sõnad „ehk kui ta rikkujale andeks andis“ kunni paragrahwi lõpuni wälja jätta. (K. Ast (sd.): L a h u s h ä ä l e t a d a.) Ettepanek on tehtud lahus hääletada. Siis oleks esimene ettepanek: § 21-se kolman-

dast lõikest välja jätta sõnad: „ehk kui ta rikkujale andeks andis“, ja teine ettepanek oleks § 21-se neljas lõige välja jätta. Panen esiteks hääletamisele ettepaneku, et kolmanda lõike lõpust välja jätta sõnad „ehk kui ta rikkujale andeks andis“. (Hääletatakse.) Wähemus on vastu, (Hüüe: Ära luge da.) Nõutakse hääletelugemist. (Loetakse hääli.) Ettepanek on poolt saanud 22 häält ja vastu 24 häält, sellega tagasi lükatud. Siis panen hääletamisele ettepaneku, et paragrahwi neljas lõige välja jätta. (Hääletatakse.) Enamus on vastu. Ettepanek on ka tagasi lükatud. Panen nüüd § 21 hääletamisele. (Hääletatakse.) § 21 on nähtawa enamusega vastu võetud.

Aruandja T. Kalbus: (loeb): § 22. Kui üks abikaasadest on teise kuritahtliselt maha jätnud, ehk teadmata kuhu ära läinud, ja ei ilmu oma perekonna juurde tagasi, ilma et tal äraolemiseks mõjuvaid põhjusi oleks, siis võib mahajäetu, kui äraolemine on kestnud vähemalt üks aasta, nõuda lahutamist.

Enne nõudmise tõstmist, igatahes aga mitte warem, kui peale üheksakuulist äraolekut, peab mahajäetud abikaasa seda kohut, kellele nõudmisasi allub, paluma äraolijat abikaasat välja kutsuda, tarbekorral kuulutuse läbi, ette pannes temale kolme kuu jooksul perekonna alalisse elukohta tagasi tulla. Abielu lahutamise nõudmine võib tõstetud saada ainult peale selle tähtaja möödaminekut.

Kui äraolija kohtukutsel küll ilmus oma perekonna juurde, kuid uuesti oma abikaasa kuritahtliselt maha jättis ehk teadmata kuhu ära läks, ja see teistkordne äraolemine kestis juba vähemalt üks kuu, siis võib mahajäetu esineda lahutamise nõudega ilma uue kutse toimetusetä.

Märkus: Ühetaoliseks kuritahtlise mahajätmisega loetakse: a) naise keeldumist mehele uude elukohta järele minemast ilma mõjuva põhjusest; b) mehe keeldumist elukoha vahetamise puhul naist kaasa võtmast ilma mõjuva põhjusest ja d) kui üks abikaasa teist sunnib lahus elama.

Juhataja K. Wirma: (Hääletatakse.) § 22 on nähtawa enamusega vastu võetud.

Aruandja T. Kalbus: (loeb): § 23. On abikaasad kokkuleppimatuse tõttu wahet pidamata vähemalt kaks

aastat lahus elanud, siis võib kumbki abikaasa lahutamist nõuda.

Juhataja K. Wirma: (Hääletatakse.) § 23 on nähtawa enamusega vastu võetud.

Aruandja T. Kalbus (loeb): § 24. Kui abikaasad põhjusil, mis neist ära ei ripu, sunnitud on lahus elama vähemalt kolme aasta kestel, siis võib kumbki abikaasa lahutamist nõuda.

Juhataja K. Wirma: (Hääletatakse.) § 24 on nähtawa enamusega vastu võetud.

Aruandja T. Kalbus (loeb): § 25. Abikaasa võib lahutamist nõuda:

1) Kui teine abikaasa tahtliselt vastu nõudja tahtmist, takistab sigitamist;

2) kui teine abikaasa, mitte rauganõtruse tõttu, waid muil põhjustel on täiesti suguwõimetu või sigituswõimetu.

Juhataja K. Wirma: (Hääletatakse.) § 25 on nähtawa enamusega vastu võetud.

Aruandja T. Kalbus (loeb): § 26. Abikaasa võib nõuda lahutamist:

1) Kui teine abikaasa abielu ajal on jäänud nõdra- või hullumeelseks, mis kestis juba üle aasta ja mida parandamatuks tunnistatakse;

2) kui teine abikaasa põeb külgehakkawat suguhaigust, pidali-, lange-, või mõnda äärmiselt wastikut tõbe.

J. Luiga (töer.): Ma teen ettepaneku seda paragrahwi anda üldisesse komisjoni. Siin on öeldud punkt teises, „kui teine abikaasa põeb külgehakkawat suguhaigust, pidali-, lange-, või mõnda äärmiselt wastikut tõbe“. Selle punkti järele ei ole muud lahutamise põhjust tarwis, igatõhele, kes tahab lahku minna, kui ka tema teine pool ei taha, on selle paragrahwi järele wõimalus antud. Ma ütlesin juba enne, kui näituseks meesterahwas tahab lahku minna, siis on temal ainult tarwis muretseda, tarwis infitseerida ennast gonoreega, siis on temal lahutamise põhjus käes. Mina arwan, et see paragrahw tuleb kokkukõlasse wiia teiste paragrahwidega. Niisama on ka lugu siifilise. Tema võib infitseerida naist ja see võib haiguse saada. See on wäga raske haigus ja ta võib nüüd nõuda sellega, et naine temast lahutataks. Mina arwan, et

see paragrahw puudutab neidsamu küsimusi, mis on teistes paragrahwides. Teen ettepaneku seda paragrahwi üldisesse komisjoni anda.

J. Tõnisson (rhw.): Austatud Riigikogu liikmed! Kui meie selle paragrahwi nüüd rkl. dr. Luiga põhjendusega komisjoni anname, siis on see komisjonile juhtnööriks, et tema peab sealt suguhaigused maha kustutama nende põhjuste hulgast, mille pärast teine abikaasa võib lahutust nõuda. Seda ei või siin mitte vastu võtta. Ümber pöörduvalt, meie peame just abikaasadele võimalust andma niisugusest abikaasast lahti saada, kes külgehakkawat suguhaigust põeb. Sest see ei oleks lihtsalt mitte ainult rahwa tõu terwisele hädaohtlik, vaid isegi füüsiliselt oleks võimatu, et keegi peab niisuguse inimesega kokku elama. Minu arust, võiksime täiendada seda paragrahwi, et siis ära hoida kuritahtlisi infitseerimisi, ehk küll mina seda enesele hästi ette kujutada ei mõista. Sest kui keegi ennast infitseerib, et teist infitseerida, siis võib ometi infitseeritu abikaasa kohtu ees seda tõendada, et teine lahutuse nõudja selles ise süüdi on. Siis wastutab tema juba mitmekordselt. Et ära hoida seda võimalust, siis võiks juurde lisada, et „...suguhaigust põeb, milles mitte süüdi ei ole teine pool“. Siis on lugu nõnda, et kui teine pool ise lahutust nõuab, kes ise ennast infitseerinud on, ei saa tema lahutust. Kui eelnõu komisjoni anda, siis ei ole ma selle vastu, et see paragrahw seal lõpulikult redigeeritaks. Igatahes aga mitte selle motiiviga, mis dr. Luiga ette tõi, vaid just arwesse wõttes, et külgehakkaw suguhaigus peab teisel poolel põhjuseks olla võima lahutust nõuda.

Juhataja K. Wirma: Lõpusõna on aruandjal.

Aruandja T. Kalbus: Ma ei saa selle ettepanekuga mitte ühineda, sellepärast, et siin on selgesti öeldud, millal abielulahutamist nõuda võib. Ja see ripub ikkagi sellest faktist, kas abikaasa põeb seda haigust või mitte. Siin on täiesti võimalik ennast kohtus kaitsta, sellepärast et küsimust ei otsusta mitte nemad ise, vaid eksperdid. Härra Luiga tähendas, nagu võiks abikaasa, kes külgehakkawat haigust põeb, lahutamise protsessi alustada. See ei ole õige. Tema sarnase nõudmisega esineda ei saa, vaid selle nõudmisega võib esineda wastane pool.

Tähendab, tehku abikaasa, mis tahab, aga kui teine pool ei anna lahutuse palwet sisse, siis ei saa ka abielu lahutada. Kui aga abikaasa nõuab lahutamist, siis peab ta kohtus faktid ette tooma, kus siis seda asja lõpulikult otsustab kohus. Sellepärast ei saa ma selle ettepanekuga nõus olla.

Juhataja K. Wirma: Rkl. Luiga poolt on ettepanek tehtud anda § 26 üldisesse komisjoni. (Hääletatakse.) Wähemus on vastu. (Hüüe: Äralugeda.) Nõutakse äralugemist. (Loetakse häält.) See ettepanek on saanud poolt 19 häält, vastu 11, sellega vastu wõetud.

Aruandja T. Kalbus (loeb): § 27. Abikaasa võib nõuda lahutamist, kui teine abikaasa on andunud liigjoomisele, pillamisele, kiimalusele või elab üldse kõlwatumat elu, või kui tema juures on ilmsiks tulnud loomuwastased pahed.

Juhataja K. Wirma: (Hääletatakse.) § 27 on nähtawa enamusega vastu wõetud.

Aruandja T. Kalbus (loeb): § 28. Abikaasa võib nõuda lahutamist, kui teine abikaasa:

- 1) Kawatseb temalt elu wõtta ehk terwist rikkuda;
- 2) käib temaga julmilt ümber;
- 3) tahtlikult oma kohustust perekonna ülespidamises või tema eest hoolitsemises ei täida või wäga hooletusse jätab;
- 4) teotab tema au;
- 5) katsub temalt wabadust wõtta.

Nõudmise õigus selle paragrahwi järele kustub kuue kuu pärast, arwates päewast, mil lahutamise põhjus nõudjale teatawaks sai, igal juhtumisel aga wiie aasta pärast peale lahutamise põhjuse tekkimist.

Andeksandmine wõtab õiguse lahutamist nõuda.

A. Ostra (sd.): Neilsamadel motiividel, kui eelpool, teen ettepaneku selles paragrahwis wälja jätta sõnad „andeksandmine wõtab õiguse lahutamist nõuda“.

Juhataja K. Wirma: Lõpusõna on aruandjal.

Aruandja T. Kalbus: Ei ühine.

Juhataja K. Wirma: Aruandja ettepanekuga ei ühine. (Hääletatakse.) Wähemus on vastu. (Hääled:

Ära luge da.) Nõutakse häälte lugemist. (Loetakse häält.) Ettepanek on saanud poolt 22, vastu 29 häält, sellega tagasi lükatud. Panen nüüd § 28 hääletamisele. (Hääletatakse.) Sellega on § 28 nähtawa enamusega vastu võetud.

Aruandja T. Kalbus (loeb): § 29. Abikaasa võib nõuda lahutamist, kui teine abikaasa on kohtu poolt mõistetud kinnipidamisele wangiroodus ehk parandusmajas, või muide, veel raskemate karistuste kandmisele, samuti ka kinnipidamisele warguse, kelmuse, wõõra wara omastamise ehk raiskamise eest.

Juhataja K. Wirma: (Hääletatakse.) § 29 on nähtawa enamusega vastu võetud.

Aruandja T. Kalbus (loeb): § 30. Abielu lahutatakse, kui mõlemad abikaasad seda ühiselt ja wankumataalt soowivad.

Juhataja K. Wirma: (Hääletatakse.) § 30 on nähtawa enamusega vastu võetud.

Aruandja T. Kalbus (loeb):

b) Abielu lahutamise tagajärjed,

§ 31. Abielu lahutamise tagajärjed korraldatakse makswa tsiwiliseaduse järele.

Juhataja K. Wirma: (Hääletatakse.) § 31 on nähtawa enamusega vastu võetud.

Aruandja T. Kalbus (loeb): § 32. Lahutatud naine hoiab mehe perekonnanime alal, kui ta ise oma endist perekonnanime tagasi ei soovi.

Kui aga naine tunnistatakse lahutamises süüdlaseks pooleks, siis võib kohus mehe palwe peale, arwesse wõttes kõiki asjaolusid, naiselt mehe perekonnanime ära wõtta; niisugusel juhtumisel saab ta tagasi oma endise perekonnanime.

Juhataja K. Wirma: (Hääletatakse.) § 32 on nähtawa enamusega vastu võetud.

Aruandja T. Kalbus (loeb): § 33. Laste saatus peale abielulahutamist korraldatakse käesolewa seaduse § 19 järele.

Juhataja K. Wirma: (Hääletatakse.) § 33 on nähtawa enamusega vastu võetud.

Aruandja T. Kalbus (loeb):

D. Wäljamaal toimetatud Eesti kodanikkude abielu makswusetuks tunnistamine ja lahutamine.

§ 34. Wäljamaal toimetatud Eesti kodanikkude abielu makswusetuks tunnistamine ja lahutamine, kui see on toimetatud koha peal makswa seadusliku korra järele, loetakse Eestis makswaks, kui seesugune makswusetuks tunnistamine või lahutamine sündis ühel neist põhjustest, mis on ette nähtud käesolewas seaduses abielu makswusetuks tunnistamise või lahutamise kohta.

Märkus: Wäljamaal käesolewa seaduse § 30 ettenähtud põhjustel toimetatud abielulahutamise registreerimiseks Eestis on tarwilik, et mõlemad lahutatud abikaasad lahutamise registreerimispalwes kinnitaksid, et abielulahutamise põhjuseks oli tõesti nende omawaheline kokkulepe.

A. Palwadre (sd.): Ma panen ette märkust § 34 juurest ära jätta. Sarnane kitsendus on täiesti ülearune... (J. Tõnnisson (rhw.): Ei ole sugugi.) ... ja millest ta tingitud, on arusaamatu. § 30 on öeldud, et abielu lahutatakse, kui mõlemad abikaasad seda ühiselt ja wankumataalt soowivad. Siis korruga tunnistatakse erandina, et see määrus ei ole maksew, waid peab eriti sedasama asjaolu uuesti tõendatama. Mul näib, et see on abielulahutamise raskendamine. Kui sel põhjusel on lahku mindud kodumaal — siis ei nõuta mitte teistkordset allkirjade andmist, mispärast siis nõuda nende käest, kes wäljamaal sel põhjusel abielu lahutada on lasknud. Kui wäljamaal toimitud lahutamise protokollist näha ei ole, et sel põhjusel lahutamine on sündinud, siis ei saa üldse lahutamist registreerida. Aga kui wäljamaa wastaw ametiasutus öelnud on, et abielu on lahutatud mõlemite abikaasade wankumata soowil ja siiski veel nõutakse meil Eestis uut tõendust selleks, siis on see täiesti ülearune kitsendus. Sellepärast panen mina ette seda märkust wälja jätta.

Juhataja K. Wirma: Lõpusõna on aruandjal.

Aruandja T. Kalbus: Komisjoni nimel ei saa ma mitte selle ettepanekuga ühineda järgmistel põhjustel.

See märkus on sisse wõetud naaberriigi lahutamise põhjusi silmas pidades.

Nimelt on seal kahesugune lahutamise kord ette nähtud. Nimelt on seal ette nähtud kokkulepe ja ka ühe poole nõudmine. Wõib ette tulla, et lahutamine on wormiliselt küll kokkuleppe põhjal sündinud, kuid lõppude lõpuks mingisugust kokkulepet ei ole olnud, waid ainult ühe poole nõudmine, ja just neid asjaolusid silmas pidades on see märkus sisse wõetud.

Juhataja K. Wirma: (Hääletatakse.) Poolt on 20. Wastu on 26. Seega on ettepanek, märkust wälja jätta, tagasilükatud. Pannen § 34 hääletamisele. (Hääletatakse.) § 34 on nähtawa enamusega wastu wõetud.

Aruandja T. Kalbus (loeb): E. Wäljamaalaste abielude lahutamine Eestis. § 35. Eestis elawate wäljamaalaste abielusid wõidakse Eesti kohtutes lahutada käesolewas seaduses ettenähtud lahutamispõhjuste järele.

Juhataja K. Wirma: (Hääletatakse.) § 35 on nähtawa enamusega wastu wõetud.

Aruandja T. Kalbus (loeb): Seaduse maksmahakkamisest. § 36. Käesolew seadus hakkab maksma tähtajal ja tingimistel, mis iseäralises maksmapanemise seaduses määratakse.

Juhataja K. Wirma: (Hääletatakse.) § 36 on nähtawa enamusega wastu wõetud. Seega on käesolew seadus üksikute paragrahwide kaupa II lugemisel wastu wõetud, kuid arwesse wõttes, et 3 paragrahwi on komisjoni tagasi antud, jääb seaduse II lugemine pooleli. Seega on see päewakorra-punkt läbi.

Riigikogu läheb järgmise päewakorrapunkti juurde.

6. Abieluasjade Üldise komisjoni aruandja T. Kalbus (loeb): Abieluasjade kohtupidamise kord.

Juhataja K. Wirma: (Hääletatakse.) Pealkiri on nähtawa enamusega wastu wõetud.

Aruandja T. Kalbus (loeb): I. Ts. kp. s. § 814¹ p. 2 muudetakse järgmiselt:

2) abielu makswusetaks tunnistamise ja lahutamise asjus.

Juhataja K. Wirma: (Hääletatakse.) I osa on nähtawa enamusega wastu wõetud.

Aruandja T. Kalbus (loeb): II. Ts. kp. s. § 1338 — kaotab makswuse.

Juhataja K. Wirma: (Hääletatakse.) Seaduse II osa on nähtawa enamusega wastu wõetud.

Aruandja T. Kalbus (loeb): III. Ts. kp. s. III raam. III jaotuse III peatükk (§§ 1356¹—1356⁹) kaotab makswuse ja selle asemel pannakse maksma järgmine:

Kolmas peatükk.

Kohtupidamine abielu makswusetuks tunnistamise ja lahutamise asjus.

§ 1356¹. Abielu makswusetuks tunnistamise ja lahutamise asjad toimetatakse kohtutes üldistel alustel järgmiste erandi-tega.

§ 1356². Eelmises paragrahwis nimetatud asjad alluwad rahukogule, esimese astme kohtuna, ja nimelt:

1) abielu makswusetuks tunnistamise asjad (abieluseadus §§ 12—20) — selle perekonnaseisu arhiwi asukoha järele, kus peetakse mehe perekonnakirju;

2) abielu lahutamise asjad (abieluseadus §§ 21—33):

a) kui kostja elab wäljamaal wõi tema elukoht teadmata, wõi kui ta on wahi all — nõudja elukoha järele;

b) kui abielu lahutatakse mõlemate poolt ühisel tahtmisel (abieluseaduse § 30) — ühe poole elukoha järele nende oma walikul;

d) kõigil muil juhtumistel — kostja elukoha järele.

§ 1356³. Abielu makswusetuks tunnistamise ja lahutamise nõudmise palwekirjad peawad olema palujate eneste nimel kirjutatud ja nende poolt alla kirjutatud.

Neil palwekirjadel, mis antakse sisse abieluseaduse §§ 14 ja 21—30 ettenähtud juhtumistel, peab paluja allkiri tõestatud olema kas notaariuse, rahukohtuniku, politsei wõi wallawalitsuse poolt.

§ 1356⁴. Alaealised abikaasad, samuti ka need abikaasad, kes on pillamise pärast eestkostmise all, wõiwad iseseiswalt algatada ja ajada abielu makswusetuks

tunnistamise ja lahutamise asju, olla kostjaks neis asjus ja anda wälja tarwilikka wolikirju.

Samuti ei ole mehenaisel neis asjus abielulist nõuandjat waja.

§ 1356⁵. Paluja isiklikul palwel algatatud (§ 1356³) abielu makswusetuks tunnistamise ja lahutamise asja edasijamiseks wõidakse wolikirja wälja anda, kusjuures see eneses eriwolitust käesolewa asja peale peab sisaldama.

§ 1356⁶. Kohtuposlin abielu makswusetuks tunnistamise asjus waieldatawuse alusel (abieluseadus §§ 14—16) ja lahutamise asjus määratakse kohtu poolt ühistel alustel nende asjadega, mis ei ole hinnatawad, kuna abielu makswusetuks tunnistamise asjad tühistamise alusel (abieluseadus §§ 12 ja 13) on kohtuposlinist, tempel- ja muudest kohtumaksudest wabad.

§ 1356⁷. Abielu makswusetuks tunnistamise asjus tühistamise alusel (abieluseadus §§ 12 ja 13) wõtab prokuröör osa, waatamata selle peale, kas asi algatati tema wõi asjasthuwitatud eraisiku palwel, kogub ja esildab tõendusmaterjaale, awaldab enne otsuse tegemist oma arwamist ja wõib kohtuotsuse peale edasi kaebada üldises korras.

§ 1356⁸. Abielu makswusetuks tunnistamise ja lahutamise asjus on kohtuistungid kinnised.

§ 1356⁹. Abielu makswusetuks tunnistamise ja lahutamise asjus wõib kohus: nõuda igas asjaolekus poolte isiklist etteilmumist ja poolte poolt ettepanud tõendustest rippumata, oma äranägemise järele, asja kohta tõendusid koguda.

Ts. kp. s. § 373 p.p. 1—3 nimetatud tunnistajad kuulatakse üle ka tagandamise korral, kuid ilma wandeta.

§ 1356¹⁰. Kui abielu makswusetuks tunnistatakse wõi lahutatakse ilma ühegi poole süüdlaseks tunnistamata, siis määratakse kohtukulud mõlemite poolte kanda ühetasaselt.

§ 1356¹¹. Kohus saadab oma otsuse ära kirja, aja wiitmata peale esimese astme otsuse seadusjõusse astumist (Ts. kp. s. § 892 p.p. 1 ja 2) ehk teise astme otsuse täitmisele pööramise aja kätte jõudmist (§ 814¹ ibidem), wastawale registreerimise asutusele äramärkimiseks perekonna registrites.

§ 1356¹². Nõudmise palwed abielulahutamise üle abikaasade omawahelise kokkuleppe põhjal (abieluseadus § 30) määrab kohus arutusele alles kolme kuu pärast, arwates nende sisseandmise ajast.

Pooled peawad isiklikult ilmuma kohtuistungile uuesti oma kokkulepet lahku minemise asjus tõendama. Kui isiklik ilmumine wõimatu, siis on puudujal pooltel õigus ühes mitteilmumise põhjuste teatamisega saata kohtule aegsasti — enne istungi päewa — kirjalikku korduwat tõendust oma wankumata tahtmise üle lahku minna, mis kirjutatud ja mille allkiri kinnitatud peab olema § 1356³ korras, mitte enne kahte kuud abielulahutamise palwe sisseandmist.

Kui üks pooltest kohtuistungile ei ilmu ja ei saada mitteilmumise wabandawa põhjuse tõendust, samuti ka ülewalnimeetatud kokkuleppe korduwat tõendust, siis lõpetatakse asi ära ja wõidakse uuesti alustada käesolewas paragrahwis ettenähtud korras.

Kohtuotsused abielulahutamise üle abikaasade omawahelise kokkuleppe põhjal (abieluseadus § 30) astuwad kohe seadusjõusse ja nende peale ei ole edasikaebtust.

A. Rei (sd.): Ma paluksin ühe paragrahwi kohta seletust, nimelt § 1356¹², on öeldud: Pooled peawad isiklikult ilmuma kohtuistungile, kuid teatawal juhtumisel, kui ei ole wõimalik kohfusse ilmuda, kordama tõendust wankumata tahtmise üle lahku minna, mis juures sellekohase teadaande allkiri peab olema kinnitatud mitte enne kahte kuud enne abielulahutamise palwe sisseandmist. On arusaadaw, et kui pool isiklikult ei saa ilmuda, siis ta sellest peab teatud tähtajal teatama enne kohtuistungit, aga et allkiri sellel teadaandel wõiks olla kinnitatud enne lahutamise palwe sisseandmist, sellest ei saa ma aru. See on § 1356¹² teise lõike teine pool: „Kui isiklik ilmumine wõimatu, siis on puudujal pooltel õigus ühes mitteilmumise põhjuste teatamisega saata kohtule aegsasti — enne istungi päewa — kirjalikku korduwat tõendust oma wankumata tahtmise üle lahku minna, mis kirjutatud ja mille allkiri kinnitatud peab olema § 1356³ korras, mitte enne kahte kuud abielu lahutamise palwe sisseandmist.“ Selle paragrahwi mõte on see, et anda pooltele kolm kuud mõtlemise aega, enne, kui asi lõpulikult otsustamisele wõetakse. Kui aga nüüd lubatakse, et korduwat tõendus lahku mineku tahtmise üle wõib tehtud ja

alla kirjutatud olla kaks kuud enne lahutamise palwe esitamist, siis ei saa ma aru, mis mõte sel kirjal siis weel on. (Wahelhüüe: On küll.) Kui on, palun seletada.

Juhataja **K. Wirma**: Aruandja poolt nõutakse, et see seaduseosa saaks komisjoni antud. Sellega läheb seaduse III osa komisjoni.

Aruandja **T. Kalbus** (loeb): IV. Ts. kp. s. V raam. III jaotuse III peatükk täiendatakse järgmise XVII jaoga:

Perekonnaseisuahtide parandamine.

§ 2097¹. Perekonnaseisuahtide parandamise palwed antakse rahukogule esimese astme kohtuna wastawa perekonnaseisuahtide ametniku asukoha järele.

§ 2097². Perekonnaseisuahti parandamist wõiwad nõuda niihästi asjastuwiatud isikud, kui ka prokuröör.

Kui asi ei ole alustatud asjaomase isiku enese poolt, siis kutsutakse asjaosalisena ette ka wiimane wõi tema pärijad, kuid nende mitteilmumine ei takista asja otsustamist.

§ 2097³. Peale asjaosaliste poolt esildatud tõenduste wõib kohus ka ise tõendusi koguda, samuti ka muid asjastuwiatud isikuid ette kutsuda ja üle kuulata.

§ 2097⁴. Kohus teeb otsuse peale prokurööri arwamise ärakuulamiist.

§ 2097⁵. Kohtuotsuse peale wõiwad edasi kaebada kohtupalatisse erakaebe korras, niihästi prokuröör kui asjaosalised.

§ 2097⁶. Seadusjõusse astunud kohtuotsuse ärakiri saadetakse kohtu poolt wastawale perekonnaseisuahtide ametnikule täitmiseks.

Juhataja **K. Wirma**: Aruandja nõuab, et ka see osa seadusest saaks antud komisjoni. Seega läheb ka seaduse IV osa komisjoni.

Aruandja **T. Kalbus** (loeb): V. Seaduse maksmahakkamisest. Käesolew seadus hakkab maksma tähtajal ja tingimistel, mis iseäralises maksmapanemise seaduses määratakse.

Juhataja **K. Wirma**: (Hääletatakse.) Seaduse V osa on nähtawa enamusega wastu wõetud. See seadus on üksikute osade kaupa läbi arutatud, kuid et III ja IV osa komisjoni anti, jääb II lugemine pooleli.

Riigikogu läheb järgmise päewakorrapunkti juurde.

7. Abieluseaduse ja abieluasjade kohtupidamise korra maksmapanemise seadus — II lugemisel. Üldise komisjoni aruandja **T. Kalbus** (loeb): Abieluseaduse ja abieluasjade kohtupidamise korra maksmapanemise seadus.

Juhataja **K. Wirma**: (Hääletatakse.) Pealkiri on nähtawa enamusega wastu wõetud.

Aruandja **T. Kalbus** (loeb): § 1. Abieluseadus ja abieluasjade kohtupidamise kord hakkawad maksma ühel ajal perekonnaseisuahtide seadusega.

Juhataja **K. Wirma**: (Hääletatakse.) § 1 on nähtawa enamusega wastu wõetud.

Aruandja **T. Kalbus** (loeb): § 2. Abielu maksuasetuks tunnistamise ja lahutamise asju senni ajanud waimulikud asutused ja nende kõrgemad astmed lõpetawad eelmises (1) paragrahwis ettenähtud tähtajal oma tegewuse ja annawad ühe kuu jooksul kõik nende toimetused olnud lõpetatud ja lõpetamata asjad ühes nende juurde kuuluwate raamatute, dokumentide ja kirjawahetusega, samuti ka oma arhiivid, wastawale rahukogule üle.

Juhataja **K. Wirma**: Asun hääletamisele. (J. Tõnisson (rhw.): Ma paluksin...) Ei saa enam sõna. (Hääletatakse.) § 2 on nähtawa enamusega wastu wõetud.

Aruandja **T. Kalbus** (loeb): § 3. Lõpetamata asju wõidakse abieluseaduse põhjal ja abieluasjade kohtupidamise korras uuesti alustada.

O. Strandman (tõer.): Mina pean awalikult tunnistama, et minul aega ei olnud enne tänast koosolekut seda seadust läbi lugeda. Kuid ka pealiskaudse tutvunemise juures on selge, et praegune paragrahw asja ei selgita. Kui meil Baltimaal uued kohtupidamise seadused maksma pandi, anti ühtlasi mitmekümne wõi sajaragrahwiline seadus selle kohta, mis teha pooleliolewate asjadega. Meil praeguses seaduses lahendatakse sarnane küsimus 2 reaga. Mina pean ütleva, et see paragrahw wist kedagi juristi ei saa targaks teha. Kui nüüd aruandja suudaks ära seletada, kuidas asi on arwatud, sest minul jääb ta täiesti selgusetaks, kas

tuleb uus palwekiri sisse anda, wõi tuleb wana uuendada, wõi mõni muu tee leida. Arwan, et niiviisi seda paragrahwi wastu wõtta ei saa, sest see ei anna kohtupidamise korrale mingisugust näpunäidet. Arwan, et see paragrahw tuleks wist küll komisjoni tagasi anda.

Aruandja T. Kalbus: Kui lepituskogad oma tegewuse lõpetasid, siis lahendati lõpetamata asjade küsimus just niisama, nagu seda praegune seadus ette näeb. See kord raskusi esile ei kutsunud. Sellepärast ei ole walitsus uut pikemat ettepanekut teinud selle seaduse juurde. Selle määruse põhjal tuleb asja täiesti uuesti alustada. Ülekuulamise ja kõik toimetused, mis waimulikkude asutuste poolt tehtud, ei ole kohtule siduwad. Asjad jääwad kõik nii kaua rahukogu arhiwi hoiule, kunni asjaosalise poolt rahukogusse palwe sisse tuleb, seda asja arutama hakata. Nõudja palwel hakkab kohus asja toimetama nendel samastel põhjustel, kohus algab asja uuesti, nii kui mõnda uut asja ja nagu öeldud, on ainult põhjused need samased. Neil põhjustel leiti, et mingisugust iseäralist korda weel luua tarwis ei ole ja et sellest küll aitaks.

A. Palwadre (sd.): Üldisesse komisjoni on juba õige palju seaduse osasid tagasi saadetud ja wõib olla ei teeks paha, kui ka seda tagasi saata sinna uueks läbiwaatamiseks. Ma ei tea, kas rkl. Strandman tegi sarnase ettepaneku wõi mitte, aga mina omalt poolt toetaks seda ettepanekut. Mina ei taha ka mitte tõendama tulla, et üldine komisjon seda seadust täielikult oma wastutuse peale wõtta wõiks. See seaduste kompleks on walitsuse poolt esitatud, kuid walitsuse esitajat ei ole siin seletust andmas ega isegi pealt kuulamas. Kui üldine komisjon peaks neid oma wastutuse peale wõtma, siis oleks wist küll tarwis olnud kõiki neid seadusi, abieluseadusega alates, komisjoni tagasi anda. Abieluseadus on juba teisel lugemisel wastu wõetud, teda enam komisjoni tagasi anda ei saa. Mina toetan ettepanekut, kõnealolewat seaduseosa komisjoni tagasi anda, et üldises komisjonis saaks ta uuesti läbi waadata ja lähemalt järele kaalutud.

Juhataja K. Wirma: Lõpusõna on aruandjal. Aruandja sõna ei tarwita. Rkl. Strandman'i poolt on ettepanek tehtud § 3 komisjoni tagasi anda, selle ettepanekuga ei ole aruandja ühinenud.

(Hääletatakse.) Sellega on rkl. Strandman'i ettepanek nähtawa enamusega wastu wõetud.

Aruandja T. Kalbus (loeb): § 4. Endiste waimulikkude asutuste ja nende kõrgemate asutuste otsused abiellustumise kohta kaotawad oma makswuse. (O. Strandman (töer.): Ma palun, ehk aruandja seletaks ära, mis selle paragrahwi all mõistat tuleb.)

Aruandja T. Kalbus: Mina pean tähendama, et siin on üks sõna wälja jäänud ja nimelt „abielu keelu“ kohta. Nähtawasti on see sõna paljundamise juures wälja jäänud. Nagu teada, on konsistorium otsuseks teinud teatud juhtumistel, nagu abielurikkumine ja kuritahtline mahajätmine, süüdlasele poolele uuesti abiellustumist ära keelata. Neid juhtumisi on praegusel ajal küllalt olemas ja see seadus tahab need keelud ära kaotada.

Juhataja K. Wirma: (Hääletatakse.) Wastu on kaks häält. § 4 on wastu wõetud.

Aruandja T. Kalbus (loeb): § 5. Balti eraseaduse III k. §§ 205 ja 351 kaotawad makswuse.

Juhataja K. Wirma: (Hääletatakse.) § 5 on nähtawa enamusega wastu wõetud. Sellega on käesolew seadus üksikute paragrahwide wiisi läbi arutatud, kuid et § 3 on komisjoni tagasi antud, siis jääb seaduse II lugemine poolele.

Kuulutan weerandtunnilise waheaja.

Waheaeg algab kell 6.55 min.

Peale waheaega jätkub koosolek kell 7.10 min.

Koosolekut juhatab abiesimees **K. Wirma.**

Sekretääri kohal abisekretäär **J. Bergman.**

8. Awalikkude **Juhataja K. Wirma:** Riigikogu läheb keskkoolide seadus — päewakorras edasi. Arutamise all on awalikkude II lugemisel.

J. Tõnisson (rhw.): Austatud Riigikogu liikmed! Siin on ette nähtud keskkoolil kaks astet: alam- ja ülemaste.

Nõnda kujutatakse enesele siis ette, et keskkool saab erinema hakata alles ülemaal astmel. Alamaste oleks nagu ühtlane kõikidele. Siin tähendatakse, et erinevine isegi ülemaal astmel kahes sihis võib minna, olgu see reaalselt, või humanitaarharu. Pärast on veel juttu eriajalise üldharidusliku keskkoolist. Kui see „üldharidusline“ siit ära jääks, endiste paragrahvidega kokkukõlas, siis võiksime arvata, et siin võimaldatakse kutsehariduse koolile väljaarendamist, mis juba § 8 oli ette nähtud. Selle juures aga ei võiks ometi neid kahte astet, ülemat ja alamat astet, nõnda mõista, et mitte ka juba alamal astmel ei võis see erinema kujuneda. Iseäranis keelteõppimise poolest on meil nõuded õige suured. Meie ei võis, iseäranis niisugustes suuremates keskkoolides nagu Tallinn ja Tartu on, nõuda, keskkoolid olgu oma õpekava poolest ühesugused. Erinevine peaks nii võimalik olema, et noored inimesed, kellel pole annet keelte peale, vaid on anded iseäralise reaalselt omandamiseks, võiksid niisugustesse koolidesse minna, kus nemad oma annete vastu ei tarwitseks waeva näha. Kui meil nüüd niisugused ühtlased tüübid on, kus tarwis oleks omandada kaks võõrast keelt, siis peab ütleva, et kui meil mõni sündinud Linné või Helmholtz oleks, siis need inimesed jääksid küll istuma ning peaksid koolist lahkuma, kui mõned andewaased. Kas meil seda siis tõesti tarwis on? Kas meie ei võis võimaldada nendele, kes tahavad ülikooli astuda, võõraid keeli, eriti wanu keeli mõnes keskkoolis juba esimesel astmel õppida. Sellepärast oleks minu arwates tarwis § 19, kui ka § 20 komisjoni tagasi anda kokkukõlla wiimiseks. Ma ei usu mitte, et komisjon meile § 19 endisel kujul ette toob, vaid wististe kujuneb asi nõnda, et erinevine lubatakse juba esimesel astmel. Kuid siis peab ka võimalik olema, et need harud võiksid veel mitmekesisemad olla, kui nad siin on ette nähtud. Sest § 20 on iseäranis ära tähendatud, et meil just kutsekool keskkoolina, ehk õigemini üteldes, keskkool kutsekoolina areneda võib. Ma lugesin ühest Tallinna ajalehest, et mina noorsoole kooliwarawa või kooliukse läwel kui Mefisto wastas olla, et nad sisse ei pääseks haridust omandama. Kuid mina ainult sooviksin, et inimesed meil mitte niisugust haridust ei omandaks, millega nemad elus midagi peale hakata ei saa. Meie võime ütelda, et meie rah-

wuslikult proletaarsele seisukohale satume, kui meie mitte kõiki oma andeid välja ei arenda, et neid tegelikus elus oma ainelise, kui ka waimlise pinna kohaselt kasutada. Kõik niisugune üldharidus, mida ei saa elus mitte kasutada, ei wii kultuuriliselt rahwast ja haritlasi endid mitte nii kõrgele kui tõsine kutseharidus, mis võimaldaks elus edasi saada ja ennast maksma panna loowa tegurina rahwa majanduslikes ja waimlikes elus. Uuem kaswatusteadline kirjandus toob esile juba niisuguseid waateid, et tõsine rahwa kultuur peab ikka eeldama õieti kutseharidust, mis nüüdse üldhariduse asemele peab astuma, nõnda et inimene oma jalgade all tunneb kindlat pinda ja mitte ikka umbes asju ei tunne, waid et tema oma elukutseks omandab teadmisi ja oskust, mis temale võimaldavad asjade tuuma tungida. Alles siis, kui inimesel on põhjalik kutseharidus, alles siis võib tema tõsiselt omandada üldharidust ja kujuneda inimeseks, kellel on elus oma ilmawaade. Just nagu suured astronoomid ei tee mitte ainult wäikest tähewaatlemise tööd ja arwustikku, waid näewad terve kosmose liikumist — nõnda on ka inimesel, kellel põhjalik kutseharidus, võimalik elus süweneda ja omandada wäljawaateid elu peale. Kui niisugune ennast üldhariduse poolest täiendab, siis saab temast tõsine kultuuriinimene. Meie ei võis mitte ikka endise kultuuri paleusest kinni pidada, waid peame waatama, kuidas teised kultuurirahwad edenewad. Sellepoolest on meil heaks eesmärgiks Ameerika, kus mees ja naine mitte ei saa tulewikus wähem kultuuriinimene olema, kui wast üldise klassikaharidusega inimene seda enne on olnud. Inimene, kes oma eriharidusest läbi käies suuremaid, kaugemaid ja kõrgemaid põhimõtteid omandab, — see alles tõuseb tõsiseks üldhariduse inimeseks. Selles mõttes pean ma selle paragrahwi juures ära tähendama, et üheks niisuguseks erihariduse astmeks, milleks võib keskkool juba esimesel astmel välja arenema hakata, olgu kutsekool. Sellega ei otsusta meie veel mitte kutsekooli üksikasjalist korraldust. Meil tuleb teistes paragrahwides veel wähemalt üksikasjalikka määrusi kindlaks teha, aga meie näitame sellega siin juba keskkooli arenemise tähtsamad teed ära. See ei ole sugugi üleaarne, kui meie juba enne § 8-as ütlesime, et üldharidusliku keskkooli võib muuta kutsekeskkoolideks. Siis on see erinevine si-

semises ühenduses ja meil peab sellest üle saadama. Siin tahetakse iseäralisi puhtaid wahesid kutsekoolide ja teiste keskkoolide wahel tõmmata. Meil läheb aga kutseharidus siis väga kalliks maksma, kui me hakkame kutseharidust keskkooli ülematel astmetel andma, ehk isegi keskkooli lõpetamise järele. Niisuguseid inimesi meil kuigi palju olla ei saa, kes siis veel suudawad oma edasiharimise peale raha ja aega kulutada, kui nad keskkooli lõpetamise järele kutseharidust peawad omandama, kes mitte ainult nõndanimetatud üldhariduse peale ei toetaks, waid just põhjalikuma kutsehariduse peale. Selles mõttes panen mina ette, et see paragrahw komisjoni tagasi antakse.

Haridusminister H. Bauer: Lugupeetud rahwasaadikud! Lubage, et ma paari sõnaga wastaks härra Martinson'ile tema tänase ennelõunase wäite peale. Härra Martinson arwas, et see paragrahw liiga wähe ütleb ja harusid peaks rohkem olema, nii et õpilased, kellega kunsti ja kirjanduse poole kalduwusi on, wõiks õppida, mis neid rohkem huwitab. Ma arwan, et see on ka wõimalik praeguse paragrahwi redaktsiooni juures, sest seaduseelnõusse on sisse wõetud, nagu üks järgmistest paragrahwidest tähendab, walitawad ained. Nende ainete waliku järele on igatahes wõimalik ka kunsti ja kirjandusega tegemist teha. Ka ei ole humanitaar haru kohta arwatud, et ta peaks olema puhas filoloogiline, wana filoloogiline, kus ladinakeelt enam-wähem õpetatakse, kuna seal saab olema ka teine walitaw aine ladinakeele asemel. Nii on humanitaar haru sees ka neofiloloogiline haru, kus just üks uus keel põhjalikult ära õpitakse ja seal wõib õpetada mitte ainult keelt, waid ka just selle rahwa kirjandust, ka rahwa ajalugu ja kirjanduse ajalugu — nii et seda karta ei ole, et ta ühekülgseks filoloogiliseks haruks muutuks, niisama on ka reaalharu arwatud nii wälja kujuneda lasta õpeainete süsteemi järele, et mõnel õpilasel oleks wõimalik puht-matemaatikat õppida enese soowi järele ja teine õpilane waliks jälle keemiat wõi loodusteadust üldse ehk geoloogiat. Nii oleks kool õpilaste huwidega kokkukõlas korraldatud. Ei ole siis karta selle paragrahwi juures, et ta — nagu ette heideti — õpilasi kitsas-tesse raamidesse surub.

E. Martinson (sd.): Walitawate ainete sissetoomisega ei saa see pahe

täiesti kõrwaldatud, millest ma enne kõnelesin, ja nimelt järgmisel põhjusel. Meil on liiga palju sunduslikka aineid. Nende hulka tuleksid ka wõõrad keeled lugeda. Neid peaksid õppima ikkagi need õpilased, kes seda sugugi ei taha. Nii et see walitawate ainete õppimise sissetoomine wõimaldab küll uute ainete õppimist, kuid ei wõimalda nende õpilastele, kes seda soowiwad, näituseks kas ladinakeelest wõi teisest keelest loobumist, sest need on sunduslikud. Üldse tuleb tähendada, et sunduslikkude õpeainete arw on meil väga suur, on sisse toodud väga palju aineid ja selle läbi on meie kooli kawa üle koormatud.

Selle tagajärjed on need, et ei suudeta millegi sisse põhjalikult tungida. Kujuneb wälja ladwikuline käsitus ja nii suure sunduslikkude ainete kompleksi juures on väga raske walitawate ainete õppimine, mille peale ma juba tähelpanu juhtisin. Siis meie teame ka, et mujal, kus on walitawad ehk wabad ained, sunduslikka aineid vähem on. Nende tundide arw on ka wõrdlemisi wäiksem. Meil on sunduslikkude ainete arw keskkoolis wist üle 30 ja kui sinna veel walitawad ained juurde arwata, siis saaks see hirmus suureks ülekoormamiseks. Ma juba rääkisin selle poolt, et seda küsimust komisjoni tagasi anda, kus seda põhjalikumalt kaaluda saaks, kuid praegu tahtsin ma wastata härra haridusministrile, et walitawate ainete sissetoomisega see pahe mitte ei kõrwaldata.

Juhataja K. Wirma: Sõna on faktiliseks märkuseks härra haridusministril.

Haridusminister H. Bauer: Faktiliseks märkuseks tahtsin ma härra Martinson'ile tähendada, et reaalharu kolmas keel sunduslik ei ole, waid waba aine, niisama nagu algkoolis.

Juhataja K. Wirma: Lõpusõna on aruandjal.

Aruandja J. Annusson: Ma toetan seda ettepanekut, mida rkl. Tõnison tegi, nimelt sel põhjusel, et see paragrahw on lähedalt seotud §§ 18 ja 19, millede otsustamine lahtiseks jäi. Nende märkuste kohta, mis selle paragrahwi juurde tehti, tahaksin ma ütelda, et oleks ekslik arwata, nagu wõimaldaks see seaduseelnõu erinemist ainult kõrgemal astmel. § 24 ütleb, et keskkooli üldastme

kui ka üksiku õpeharu kursuses on peale sunduslikele õpeainetele veel walitawad ained. Sellega oleks igapähele indiwiduaalselt wõimalus walida, mis tema huwide kohane on. Ma ei hakka siin rääkima, et wahest siin see walitawate ainete arw mitte liiga wäike ei oleks. Mina olen arwamisel, et nende arwu muuta wõiks, isegi sunduslikele ainete nimekirja wähenadata. Ma ei saa seda ettepanekut mitte komisjoni nimel teha, see on minu isiklik arwamine. Igatahes leian ma, et oleks asjakohane seda paragrahwi komisjoni tagasi anda ja komisjoni aruandjana palun seda ka teha.

Sellest järgneb aga ühtlasi, et § 21 ja § 22 ja järgmised paragrahwid ka tuleks komisjoni anda ja ma arwan, et oleks otstarbekohane, kui terwe see kolmas osa komisjoni antaks. Täna wõiks neljandat ja wiendat osa edasi arutada, sest need ei ole kolmanda osaga mingisuguses orgaanilises ühenduses.

Juhataja K. Wirma: Et aruandja tehtud ettepanekuga ühinenud on, mis nõuab § 20 komisjoni andmist, siis on see paragrahw sellega ka komisjoni antud. Peale selle on komisjoni aruandja soovitanud terwet kolmandat osa, see on kunni § 36 komisjoni anda, nii et need paragrahwid täna arutamisele ei tule. (O. Amberg (kristl.): Palun sõna.) — Mis asjas? (O. Amberg (kristl.): Selle asja kohta.) Selle asja kohta ei saa enam sõna. (O. Amberg (kristl.): Korra kohta.) Korra kohta on sõna rkl. Amberg'il.

O. Amberg (kristl.): Enne lõunat oli siin palju paragrahwisid, mis ka komisjoni anti ja nüüd tehti aruandja poolt ettepanek, et terwe kolmas osa saaks komisjoni antud ja meie algaksime oma tööd edasi § 37 peale. Et aga komisjon oma tööd saaks jätkata selles asjas ja Riigikogu seda jälgida wõiks, siis teen ettepaneku, et selle seaduse osa läbiwaatamiseks komisjonile anda tähtaeg kunni 3. oktoobrini.

Juhataja K. Wirma: Rkl. Amberg'i poolt on ettepanek tehtud hariduskomisjonile tähtaeg määrata nende paragrahwide läbiwaatamiseks. Selle ettepaneku kohta on sõna rkl. Annusson'il.

J. Annusson (töer.): Ma waidlen selle ettepaneku wastu. Need 3—4 paragrahwi, mis enne lõunat komisjoni anti, saawad lühikese aja jooksul läbi

arutatud ja ma arwan, et komisjon selle tööga homme ühe tunni jooksul ilusasti walmis saab. Need paragrahwid, mis ma tagasi wõtsin, on enam wormilisel põhjusel tagasi wõetud, sest ei saa kindel olla, et kui seal kaks astet ära kaotatakse, et see järgmistes paragrahwides ka ei korduks ja wastaw redaktsiooniline parandus oleks kerge läbi wiia ja ei teeks komisjonis mingisuguseid raskusi. Täna wõiks aga ilusasti järgmisi osasid arutada.

(J. Westholm (rhw.): Palun sõna.)

Juhataja K. Wirma: Mis asjas? (J. Westholm (rhw.): Käesolewa seaduse arutamise korra kohta.)

Praegu selle kohta sõna ei saa. Rkl. Amberg'i ettepaneku kohta sõnasoowijaid enam ei ole. Asun hääletamisele. (Hääletatakse.) Enamus on wastu. See ettepanek on tagasi lükatud. Sõna on rkl. Westholm'il käesolewa seaduse arutamise korra kohta.

J. Westholm (rhw.): Käesolew seaduseelnõu osa on terwes eelnõus kõige suurema tähtsusega ja nõnda kaua, kui meie selle osa kohta lõpulikku seisukohta ei ole wõtnud, ei saaks meie teiste osade arutamisele asuda, millel palju wähem tähtsust. Sellepärast teen ettepaneku, et meie järgmiste osade arutamise senniks seisma jätaks, kunni käesolewa osa kohta lõplik seisukoht on wõetud. Panen ette täna awalikkude keskkoolide seaduse arutamist katkestada.

Juhataja K. Wirma: Rkl. Westholm'i poolt on ettepanek tehtud täna käesolewa seaduse arutamist katkestada. Selle ettepaneku kohta on sõna rkl. Kana'l.

J. Kana (töer.): Ma olen ligi aasta juba selle seaduse arutamisest komisjoni osa wõtnud... (Üldine naer ja wahelhüüded.)

Juhataja K. Wirma: Palun rahu!

J. Kana (töer.): Ma ei tea, mis teil selle juures naerda on. Mina olin ju ometi niikaua selle komisjoni liige, ja teie olete ka mõne komisjoni liige olnud ja pole niigi kaugele jõudnud, kuna meie oleme selle seaduse wähemalt siia juba sisse toonud....

Juhataja K. Wirma: Rkl. Kana, praegu ei ole mitte see küsimus päewakorras.

J. Kana (töer.): Ma wõtan ta kohe maha! Lugu seisab ainult selles, et meie weel täna siin kauem wõime istuda ja ka jõudu jätkub selle seaduseelnõu edasi arutamiseks, sellepärast panen ette rkl. Westholm'i ettepanek tagasi lükata.

Juhataja K. Wirma: (Hääletataakse.) Mul näib, et vähemus on wastu. (Hüüe: Palume hääled ära lugeda!) (Hääletatakse.) (Loetakse hääli.) See ettepanek on saanud poolt 30 häält ja wastu 12 häält. Sellega on see ettepanek wastu wõetud. Sellega on tänane päewakord läbi. Lõpetan koosoleku.

Koosolek lõpeb kell 7.40 min.

Algkirjale alla kirjutanud:

Riigikogu abiesimees K. Wirma.

Abisekretäär J. Bergman.